

Колісниченко А. В. Концепт «гендер» як базис гендерних студій. Мова та література у полікультурному просторі: Міжнародна науково-практична конференція, м. Львів 11–12 лютого 2022 року. – Львів: Наукова філологічна організація «Логос», 2022. – С. 7-8.

2. Теорія літератури, порівняльне літературознавство

Колісниченко А. В.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов та прикладної лінгвістики

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

КОНЦЕПТ «ГЕНДЕР» ЯК БАЗИС ГЕНДЕРНИХ СТУДІЙ

Примітно, що в ХХ столітті питання гендеру як такого було об'єктом досліджень переважно іноземних науковців. Навіть видана в 2003 році книга "Гендерний підхід: історія, культура, суспільство" була збіркою наукових статей, розділів з робіт, написаних виключно зарубіжними авторами та перекладених переважно з англійської мови. Як зазначили укладачі, «основна мета видання цієї збірки – ознайомити читача зі знаними в світі, але маловідомими, або й зовсім не відомими в Україні авторами та працями з гендерної проблематики. Гендерні студії, які в найкоротший спосіб можна визначити як дослідження соціального виміру статі, є новою ділянкою академічних досліджень в Україні» [1, с. 5]. Сьогодні тлумачення гендеру та дотичних дефініцій займає особливе місце як у блоці соціальних предметів, так і на теренах літературної критики. Платформа онлайн освіти Prometheus має щонайменше два курси лекцій із вищезазначеної теми – «Я знаю гендер» і «Жінки та чоловіки. Гендер для всіх». Викладачі цих курсів акцентують, що одна з найбільших методологічних помилок – трактування гендерного підходу як такого, який ототожнюється із статево-рольовим: кожній статі відповідає «своя» роль, яку повинні виконувати чоловік або жінка. «Доцільно зазначити, що гендерна теорія чи гендерні студії – це критичний підхід, який заперечує

подібні думки про «винятковість» біологічного (або біологічний детермінізм). Біологічні відмінності між чоловіками і жінками не заперечується, але підважуються як єдино можливі для пояснення гендерних ролей» [2]. О. Шляхова констатує, що «стереотипні гендерні норми та очікування щодо чоловіка та жінки є різними в різних історичних культурах та періодах. Однак одні параметри для жінок мають більшу значимість (наприклад, тілесна краса), а інші – чоловікам (фізична міць)» [3, с. 42]. Варто зазначити, що превалює думка, що питання гендеру стосуються переважно жінок, адже жіноцтво більше зазнає утисків і дискримінації та бореться за свої права. Проте, чоловіча гендерна роль є більш жорсткою та вимогливою, тому чоловіки також потрапляють під тиск через традиційні обмеження своєї гендерної ролі. Тому сьогодні активно функціонує відгалуження гендерних студій, які більшу увагу приділяють саме чоловікам – чоловічі студії [5].

Окремою галуззю гендерних студій є гендерне літературознавство, яке «сфокусоване навколо вивчення тих особливостей літературної творчості, які зумовлені гендерно-статевою ідентичністю творця й мають її художньо переломлені ознаки» [4, с. 84]. За О. Шаф об'єктом дослідження гендерного літературознавства є гендерно марковані й смислоносні рівні / елементи поетики твору: 1) елементи поетики художнього тексту, зумовлені гендерною свідомістю а) автора; б) наратора / ліричного Я; в) персонажа (ліричного), гендерним режимом культури (соціуму) як основи картини світу у творі та референтні маскулінності / фемінінності як категоріям гендерної свідомості; 2) механізми реалізації маскулінної / фемінінної художньої свідомості в художньому тексті, що зумовлюють пріоритет відповідної техніки письма. Гендерні елементи поетики можуть бути реалізовані на всіх рівнях тексту, в усіх родах, жанрах літератури. Гендерні смисли можуть бути латентними, тоді текст вважається гендерно нейтральним і не піддається розгляду в указаному ключі. Гендерна свідомість, яка є генератором гендерних смислів у творі, може не збігатися зі статтю титульного автора (тому усі спроби окреслити т. зв. «жіночу прозу» і под. виносяться за межі науки), а також використаною

технікою письма, передусім його наративних і стилістичних компонентів. Експлікована в тексті гендерна свідомість може також бути «підроблена» або зімітована з тією чи тією (художньою) метою, крім того, часто творча особистість свідомо / несвідомо трансгресує в «чужий» гендер задля розв'язання власних психічних проблем. В усіх випадках предметом літературознавчого вивчення є гендерно марковані елементи художнього мислення та формат їхньої презентації в тексті [4, с. 85].

Список використаних джерел

1. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство / за ред. Ліліани Гентош, Оксани Кісь. Львів. 2003.
2. Жінки та чоловіки. Гендер для всіх. <https://courses.prometheus.org.ua>
3. Ольга Шляхова. Тілесна ідентичність як самоідентичність у контексті культури повсякдення. Серія «Філософія». Випуск 20. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2017, С. 39-44.
4. Шаф О. В. Гендерне літературознавство в Україні: теоретико-методологічні зауваги. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. № 37. Том 1. 2018, С. 83-86.
5. Я знаю гендер. <https://courses.prometheus.org.ua>